

Dyslexieprotocol

NBS Dirk van Veen

Versie: Januari 2018

Inhoudsopgave

1. Aanleiding	2
2. Visie	2
3. Doelstellingen	3
4. Continuüm van zorg	3
4.1. Zorgniveaus	4
4.2. Schematisch overzicht zorgniveaus gekoppeld aan het onderwijscontinuüm	5
5. Organisatievorm per groep.....	6
Groep 1	7
Groep 2	8
Groep 3.....	10
Groep 4.....	13
Groep 5 t/m 8	17
6 Diagnose Dyslexie.....	23
7. Compensatie / dispensatie	24
7.1 Ondersteuning bij Begrijpend lezen	26

Bijlagen:

1. Checklist Vroegonderkenning dyslexie behorende bij de *Kijk!*
2. Leerlingkaart dyslexie
3. Criteria "Into Words"

1. Aanleiding

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau (Stichting Dyslexie Nederland, 2008).

Uit onderzoek blijkt dat 10% van de leerlingen op de basisschool moeite heeft met het leren lezen. Niet goed kunnen lezen heeft verstrekkende gevolgen voor de gehele schoolloopbaan en voor het functioneren in een geletterde maatschappij als de onze. Ongeveer 4% van de leerlingen in het reguliere basisonderwijs heeft dyslexie (Blomert, 2006). Met de invoering van het dyslexieprotocol wordt op school veel aandacht besteed aan het tijdig signaleren en interveniëren van leesproblemen, dit voorkomt bij veel kinderen problemen met lezen en bevordert de onderkenning wanneer er daadwerkelijk sprake is van dyslexie. Signaleren is zinvol als dit ook wordt gevolgd door een doeltreffende aanpak van het leesprobleem door middel van een interventieprogramma.

Het protocol biedt de leerkrachten houvast bij het vroegtijdig signaleren en effectief begeleiden van kinderen met leesproblemen. Tevens biedt het protocol een doorlopende lijn gedurende de hele basisschool. In sommige gevallen is het leesprobleem zo complex en hardnekkig dat hulp van buitenaf noodzakelijk is om tot nadere diagnose te komen.

M.i.v. januari 2015 is de bekostiging en uitvoering van beleid met betrekking tot Ernstige Enkelvoudige Dyslexie (EED) onderdeel geworden van het beleid Jeugdzorg bij de afzonderlijke gemeenten. De samenwerkende gemeenten binnen het Regionaal Samenwerkingsverband Breda (RSV Breda 30-03) hebben de afspraak gemaakt dat de Commissie voor Toelaatbaarheidsverklaringen (CVTL) de aanvragen voor vergoede diagnostiek in het kader van EED beoordeelt. De scholen nemen een poortwachtersfunctie in en dragen zorg voor een leesdossier.

Binnen het Samenwerkingsverband waartoe NBS Dirk van Veen behoort, zijn gezamenlijke afspraken gemaakt hoe er vorm gegeven wordt aan het leesdossier, waardoor het vermoeden van ernstige dyslexie bij kinderen wordt onderbouwd en ouders aanspraak kunnen maken op vergoeding van onderzoek en/of behandeling. In hoofdstuk 7 wordt het leesdossier nader toegelicht.

2. Visie

Door het werken conform de 1 zorgroute, handelingsgericht uitgewerkt, kunnen kinderen zich optimaal ontplooiën op cognitief, sociaal emotioneel en creatief gebied. Om dit passende onderwijs ook daadwerkelijk te verzorgen is de school in sterke mate bezig met opbrengstgericht onderwijs. Er worden groepsplannen gemaakt om een duidelijk beeld te krijgen van de mate waarin er gedifferentieerd moet worden.

We bereiden onze kinderen voor op een maatschappij waarin zij moeten kunnen omgaan met prikkels, moeten kunnen ordenen, kiezen en verantwoording nemen voor het onderwijsleerproces. We doen dit door onze kinderen verantwoording te geven op een wijze die bij hen past. We leren, werken en ontwikkelen binnen een schoolsfeer waar warmte, veiligheid en geborgenheid centraal staan.

Vanuit deze visie vinden wij het van groot belang effectief lees- en spellingonderwijs te bieden, waarbij problemen vroegtijdig gesignaleerd en aangepakt worden. Hierdoor kunnen lees- en spellingproblemen bij een groot deel van de leerlingen voorkomen worden en dyslectische leerlingen tijdig onderkend worden.

Dit vinden we belangrijk omdat we weten dat ernstige lees- en spellingproblemen grote gevolgen kunnen hebben voor de betreffende leerling. Een laag leestempo leidt soms tot problemen met begrijpend lezen, hiermee hangt samen dat leerlingen minder lezen, waardoor de ontwikkeling van de woordenschat kan achterblijven. Evenzo geldt dat moeite met spelling het schrijven van teksten belemmert. De problemen van dyslectische leerlingen zullen echter vaak niet beperkt blijven tot problemen met lezen en schrijven. Dyslexie heeft invloed op het hele cognitieve functioneren, op de informatieverwerking en op de sociaal- emotionele ontwikkeling van de leerling (de Jong, 1998; Messer & Dockrell, 2006; Peer, 2000). Lees- en spellingproblemen kunnen voor de nodige frustratie zorgen. Deze frustratie kan tot uiting komen in emotionele problemen of in gedragsproblemen (Trzesniewski, Moffit, Caspi, Taylor, & Maughan, 2006).

3. Doelstellingen

Het protocol biedt leerkrachten handreikingen voor :

- Vroegtijdige signalering van kleuters met een verhoogd risico op een vertraagde ontwikkeling van beginnende geletterdheid
- Vroegtijdige signalering van lees- en spellingproblemen bij kinderen in groep 3 en groep 4.
- Effectieve begeleiding in de vorm van een voorschotbenadering en/of een geïntegreerde aanpak in de klas tijdens de kleuterperiode.
- Effectieve begeleiding bij lees- en spellingproblemen in groep 3 en groep 4
- De ontwikkeling van zwakke lezers en spellers op een systematische wijze te volgen en te evalueren.
- Extra hulp af te stemmen op de onderwijsbehoeften van het kind.
- Hulp aan leerlingen met een achterstand in geletterdheid te realiseren

Het protocol biedt helderheid in:

- De didactische lijn in de school
- Welke materialen worden waar ingezet en op welk moment
- Welke afspraken zijn gemaakt
- Wie, waar verantwoordelijk voor is
- Een goede overdracht naar de volgende groep.

4. Continuüm van zorg

Een onderwijscontinuüm houdt in dat het onderwijs georganiseerd wordt in zorgvuldig samengestelde, op elkaar aansluitende en elkaar aanvullende onderwijsarrangementen. Het onderwijscontinuüm op het gebied van lezen, leesproblemen en dyslexie (Struiksmā & Rurup, 2008) vormt de rode draad in het protocol. Het continuüm gaat uit van zorgniveaus waarop onderwijs aan en de begeleiding van leerlingen met lees-en/ of spellingsproblemen gedefinieerd kunnen worden. Het continuüm kan op bovenschools-, school- en groepsniveau worden geïmplementeerd om tegemoet te komen aan onderwijsbehoeften van alle leerlingen: om passend onderwijs te bieden.

4.1. Zorgniveaus

Het onderwijscontinuüm op het gebied van lezen kent de volgende 4 zorgniveaus:

Zorgniveau	Inhoud
Niveau 1	Goed lees-en spellingsonderwijs in klassenverband
Niveau 2	Extra zorg in de groepssituatie door de groepsleerkracht (zwakste 25%)
Niveau 3	Specifieke interventies uitgevoerd en/ of ondersteund door IB/RT (zwakste 10%)
Niveau 4	Diagnostiek en behandeling door externe zorgverlener (zwakste 4%)

De leerkracht is verantwoordelijk voor de eerste signalering op zorgniveau 1 en 2. Deze zorg wordt minimaal vier keer per jaar besproken met de interne begeleider. Dit gebeurt tijdens de groepsbespreking van de instructieafhankelijke subgroepen (november en maart) en tijdens de algemene groepsbesprekingen die volgen na iedere LVS-periode (januari en juni). Indien gewenst wordt de zorg vaker besproken op initiatief van de leerkracht. Dit betekent dat iedere leerkracht onderstaand stappenplan volgt.

4.2. Schematisch overzicht zorgniveaus gekoppeld aan het onderwijscontinuüm

Zorgniveau		Stap	Wie?	Hulp op dit niveau
Onderwijscontinuüm	Continuüm van zorg			
Basisarrangement: Goed lees en-spellingsonderwijs in de klas	Niveau 1: Goed lees en-spellingsonderwijs in de klas	1.Kwaliteit instructie en klassen-management 2. Effectief gebruik van juiste methodes 3.Gebruik leerlingvolgsysteem	Leerkracht	Goed lees -en spellingsonderwijs met aandacht voor verschillen in onderwijsbehoeften
Intensief arrangement: (instructieafhankelijke leerlingen) Intensiveren door stapelen: meer instructie en meer leertijd bovenop het basisarrangement	Niveau 2: Extra zorg in de groepssituatie door de groepsleerkracht	4.Vaststellen potentiële uitvallers en aanpak in de klas	Leerkracht / IB	Intensivering van lees – en/ of spellingsonderwijs door uitbreiding van instructie –en oefentijd
Zeer intensief arrangement: Specifieke interventies versterken het intensieve arrangement. Dit wordt ondersteund en/of uitgevoerd door de zorgspecialist van de school (IB en RT)	Niveau 3: Specifieke interventies buiten de groep	5.Vaststellen van leerlingen met ernstige lees en/of spellingsproblemen en het geven van aanvullende instructie (individueel of in een klein groepje) 6.Vaststellen van de achterstand en hardnekkigheid: <i>vermoeden van dyslexie</i>	Leerkracht / RT en IB	Het lees- en/of spellingonderwijs wordt verder geïntensiveerd door inzet van specifieke interventies, passend bij de onderwijsbehoeften van het kind
Zeer intensief arrangement + zorg: De achterstand en hardnekkigheid van de lees en/of spellingsproblemen zijn aangetoond. De school verwijst naar de zorg voor diagnostiek en/ of behandeling	Niveau 4 Diagnostiek en behandeling door zorginstituut	7.Vaststellen van dyslexie (psycho-diagnostisch onderzoek) 8.Gespecialiseerde dyslexiebehandeling	Externe begeleiding	Externe begeleiding

5. Organisatievorm per groep

In dit hoofdstuk worden de zorgniveaus op het gebied van lezen per groep uitgewerkt.

Groep 1-2

Algemeen

De ontwikkeling van geletterdheid begint al ruimschoots voordat een kind naar de basisschool gaat. Kinderen doen in de periode voordat ze naar school gaan op tal van manieren ervaring op met geschreven taal. De ervaringen die kinderen in deze periode opdoen, hebben een grote invloed op het niveau van geletterdheid waarmee ze de basisschool instromen. Vaak kennen leerlingen al letters van het alfabet en herkennen ze een aantal woorden. Eenmaal op school gaan de leerkrachten middels een structurele aanpak vervolgens verder met het aanbieden van zoveel mogelijk mondelinge en schriftelijke taal. De leerlingen breiden spelenderwijs hun letterkennis uit. Dit leidt in de regel tot toenemende interesse. Vooral kleuters in groep 2 voelen vaak al een sterke behoefte om de 'schriftcode' te ontcijferen.

Door tijdig signaleren en handelen in de kleuterperiode kunnen bij veel leerlingen leesproblemen op latere leeftijd worden voorkomen, dan wel worden onderkend.

Groep 1

zorgniveau	stap	Voorwaarden/ wat is er nodig?	Dit houdt in:
Niveau 1 Goed onderwijs in ontluikende geletterdheid in groepsverband	1	Kwaliteit van instructie en klassenmanagement Zorgen voor een stimulerende leesomgeving	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Informatie over lees, taal-en spellingsproblematiek uit het intake formulier en overdrachtformulier PSZ/KDV ➤ Doorgaande leerlijn beginnende geletterdheid is opgenomen in het groepsplan ➤ Organiseren van een leerlijn dekkend aanbod in groep 1
	2	We gebruiken een goede leesmethode	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kleuterplein (Malmberg) ➤ Map fonemisch bewustzijn (CPS)
	3	We maken gebruik van het leerlingvolgsysteem: afnemen van de toetsen volgens de zorgkalender en gegevens analyseren	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Observatie KIJK op de leeftijd van 4.6 en 5.0 ➤ Mei/juni: Cito Taal voor Kleuters eind groep 1. ➤ Mei groep 1 CPS toets Beginnende geletterdheid: rijmen en woordenschat ➤ Norm = A / B (I,II,III) niveau; C/D/E (IV/V) leerlingen krijgen extra aandacht in het groepsplan
Niveau 2 Extra zorg in de groep door de leerkracht	4	Vaststellen van potentiële uitvallers en het aanbrengen van voldoende differentiatie in de klas Potentiële uitvallers bespreken met IB (leerkracht maakt een afspraak voor groepsbespreking en/of leerlingbespreking)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ In groep 1 aanbod verrijken voor leerlingen die onvoldoende opsteken van het aanbod van geletterde activiteiten. Dit gebeurt zoveel mogelijk in aansluiting op de geletterde activiteiten van de hele groep. ➤ Notatie in groepsoverzicht bij de leerlingen die extra aanbod nodig hebben ➤ Aanbod beschrijven in afhankelijk groepsplan voor dit groepje leerlingen
Niveau 3 Specifieke interventies ondersteund door IB	5	Vaststellen van leerlingen met ernstige leesproblemen het bieden van extra leesbegeleiding door RT (individueel/ klein groepje)	n.v.t. in groep 1
Niveau 4 A. Diagnostiek en begeleiding door externe zorgverlener B. Vermoeden van dyslexie maar niet ernstig genoeg voor vergoed extern onderzoek en behandeling?	6	Vaststellen van toenemende achterstand en hardnekkigheid van de leesproblemen (vermoeden van dyslexie)	n.v.t. in groep 1
	7	Vaststellen van ernstige, enkelvoudige dyslexie door psychodiagnostisch onderzoek	n.v.t. in groep 1
	8	Gespecialiseerde dyslexiebehandeling	n.v.t. in groep 1

Groep 2

zorgniveau	stap	Voorwaarden/ wat is er nodig?	Dit houdt in:
Niveau 1 Goed onderwijs in ontluikende geletterdheid in groepsverband	1	Kwaliteit van instructie en klassenmanagement Zorgen voor een stimulerende leesomgeving	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Doorgaande leerlijn beginnende geletterdheid is opgenomen in het groepsplan ➤ Organiseren van een leerlijn dekkend aanbod in groep 2, tenminste 4 ½ uur per week ➤ Tussendoelen beginnende geletterdheid zijn ingepland, met variatie in didactiek (b.v. hardop denken, visueel maken, concrete materialen gebruiken, spelvormen hanteren enz.) ➤ Zoveel mogelijk combineren van auditief aangeboden klanken en woorden met het geschreven woordbeeld.
	2	We gebruiken een goede leesmethode	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kleuterplein (Malmberg) ➤ Fonemisch bewustzijn (CPS)
	3	We maken gebruik van het leerlingvolgsysteem: afnemen van de toetsen volgens de zorgkalender en gegevens analyseren	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Oktober groep 2: CPS toets beginnende geletterdheid ➤ Mei groep 2: CPS toets beginnende geletterdheid (lettertoets, uitgebreidere toetsing risicoleerlingen) ➤ Norm = A / B (I,II,III) niveau; C/D/E (IV/V) leerlingen krijgen extra aandacht in het groepsplan ➤ Observatie KIJK op de leeftijd van 5.6, 6.0, (6.6) jaar
Niveau 2 Extra zorg in de groep door de leerkracht	4	Vaststellen van potentiële uitvallers en het aanbrenge van voldoende differentiatie in de klas Potentiële uitvallers bespreken met IB (leerkracht maakt een afspraak groepsbespreking en/of leerlingbespreking)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ In groep 2 aanbod verrijken voor leerlingen die onvoldoende opsteken van het aanbod van geletterde activiteiten. Dit gebeurt zoveel mogelijk in aansluiting op de geletterde activiteiten van de hele groep. Leerkracht biedt de voorschotbenadering aan op een structurele manier ➤ Ten minste 3x per week in een klein groepje extra aandacht voor de voorschotbenadering: <ul style="list-style-type: none"> ○ Identificatie van fonemen/letters ○ Manipulatie met fonemen/letters ○ Klank/tekenkoppelingen aanleren

			<ul style="list-style-type: none"> ➤ Notatie in groepsoverzicht bij de leerlingen die extra aanbod nodig hebben ➤ Aanbod beschrijven in groepsplan voor dit groepje leerlingen ➤ Regelmatig contact met de ouders over de extra begeleiding en de effecten en hoe ouders er thuis aandacht aan kunnen besteden. ➤ Overdracht naar groep 3 specifieke aandacht voor leerlingen die problemen hebben met de ontwikkeling van de beginnende geletterdheid.
Niveau 3 Specifieke interventies ondersteund door IB	5	Vaststellen van leerlingen met ernstige problemen op gebied van leesvoorwaarden.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vanaf halverwege groep 2 aanbod verrijken met interventieprogramma Bouw! o.l.v. RT en tutor voor die leerling die onvoldoende profiteert van aanbod op zorgniveau 2. ➤ Het bieden van extra voorschotbegeleiding door RT (individueel/ klein groepje)
Niveau 4 C. Diagnostiek en begeleiding door externe zorgverlener D. Vermoeden van dyslexie maar niet ernstig genoeg voor vergoed extern onderzoek en behandeling?	6	Vaststellen van toenemende achterstand en hardnekkigheid van de leesproblemen (vermoeden van dyslexie)	n.v.t in groep 2
	7	Vaststellen van ernstige, enkelvoudige dyslexie door psychodiagnostisch onderzoek	n.v.t. in groep 2
	8	Gespecialiseerde dyslexiebehandeling	n.v.t. in groep 2

Overgang naar groep 3:

Indien nodig wordt tijdens de groepsbespreking in juni een begeleidingsadvies t.b.v. groep 3 geformuleerd. Hierbij komt aan de orde:

- Taalachterstand, logopedische screening en/of behandeling
- Letterkennis
- Fonemisch bewustzijn

Groep 3

Algemeen

In de eerste periode van het aanvankelijk leesonderwijs in groep 3 leren de leerlingen hoe de klanken van onze taal met letters kunnen worden weergegeven. Gelijktijdig leren zij de elementaire lees- en spellinghandeling toe te passen. Onder de elementaire leeshandeling verstaan we de basistechniek om korte geschreven woorden te ontsleutelen door letters te verklanken en die afzonderlijke klanken vervolgens weer samen te voegen tot een woord (Vb. /b-o-s/ wordt /bos/).

De eerste periode van het leesproces in groep 3 beperkt zich tot klankzuivere woorden ('zon', 'boom'). Er is sprake van een directe koppeling tussen letters en klanken. Het direct leren herkennen van woorden en woorddelen gebeurt in deze zelfde periode. Het technisch lezen wordt vanaf begin af aan gecombineerd met het begrijpen van woorden, zinnen en korte teksten. Als de leerlingen de elementaire lees- en spellinghandeling kunnen toepassen, leren zij geleidelijk moeilijkere woorden lezen en spellen. Van het snel en nauwkeurig lezen op mkm-niveau komt de nadruk nu te liggen op lezen en spellen van woorden met complexere woordstructuren. Het is van belang dat leerlingen letters vlot en accuraat weten te herkennen en produceren. In deze periode breiden de leerlingen de leesvaardigheid uit naar woorden met medeklinkercombinaties ('smaak', 'dorp'), meerlettergrepige woorden ('voetbal') en niet klankzuivere woorden ('hand').

zorgniveau	stap	Voorwaarden/ wat is er nodig?	Dit houdt in:
Niveau 1 Goed leesonderwijs in de klas	1	Kwaliteit van instructie en klassenmanagement (gebruik IGDI model) Doelgericht werken Zorgen voor een stimulerende leesomgeving Doorgaande leerlijn voor lezen en spelling is opgenomen in het groepsplan	<ul style="list-style-type: none"> ➤ de risicoleerlingen zijn in beeld n.a.v. de overdracht van groep 2 ➤ de methode Veilig Leren Lezen staat gepland op het rooster waarbij 540 minuten per week wordt besteed aan activiteiten volgens de methode en 45 min aan boekactiviteiten zoals voorlezen en andere leesvormen (zie urentabel) ➤ de risicoleerlingen zijn instructie afhankelijk (herhaalde instructie en begeleide oefening), deze specifieke onderwijsbehoefte wordt opgenomen in het groepsoverzicht (Parnassys, notitie SOB). ➤ het directe instructiemodel wordt gebruikt
	2	We gebruiken een goede leesmethode	Veilig leren lezen (nieuwe versie) van Zwijssen
	3	We maken gebruik van het leerlingvolgsysteem: afnemen van de toetsen volgens de zorgkalender en gegevens analyseren	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Okt-nov: Herfstsignalering ➤ Jan-febr: Wintersignalering voor alle leerlingen o.a. DMT kaart 1+2; AVI; Cito Spellingtoets + VLL-toetsen. M3 is beheerst.

			<ul style="list-style-type: none"> ➤ Mrt-apr: Lentesignalering VLL. Bij de zorgleerlingen: DMT en Avi. ➤ Mei-juni: Eindsignalering DMT kaart 1+2+3; AVI. E3 is beheerst. ➤ Op basis van de toetsresultaten en de observaties bepaalt de leerkracht bij welke leerlingen het lees- en/of spellingonderwijs geïntensiveerd moet worden.
Niveau 2 Extra zorg in de groep door de leerkracht	4	<p>Vaststellen van potentiële uitvallers en het aanbrenge van voldoende differentiatie in de klas (extra leestijd, verlengde instructie en begeleidde inoefening)</p> <p>Potentiële uitvallers bespreken met IB (leerkracht maakt een afspraak voor groepsbespreking en/of leerlingbespreking)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Extra instructie en oefening voor leerlingen die al zijn opgevallen in groep 2 (4 x 15 min per week) ➤ Na iedere kern lln. indelen naar niveau; leerlingen die onvoldoende, twijfel en net voldoende scoren op de Veilig en Vlottoets krijgen <u>alle extra oefeningen</u> en uitbreiding van de instructie- en oefentijd ➤ Contact met de ouders en afstemming over het oefenen thuis ➤ De extra zorg in de klas wordt opgenomen in het groepsplan (instructie afhankelijke groep) vanaf de herfstsignalering.
Niveau 3 Specifieke interventies ondersteund door IB en RT	5	Vaststellen van leerlingen met ernstige leesproblemen het bieden van extra leesbegeleiding door RT (individueel/ klein groepje)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Als interventie op zorgniveau 2 onvoldoende resultaat oplevert (D/E, IV/V niveau bij de wintersignalering), dan komt de leerling in zorgniveau 3, waarbij hij/zij per week 30 min extra begeleiding krijgt naast de gewone lees- en spellingles in een klein groepje van max 2-4 leerlingen. Er wordt een individueel handelingsplan opgesteld in Parnassys. ➤ Desgewenst wordt het aanbod verrijkt met interventieprogramma Bouw! o.l.v. RT en tutor voor die leerling die onvoldoende profiteert van aanbod op zorgniveau 2. ➤ Om meer informatie te krijgen worden er extra deelvaardigheidstoetsen afgenomen

			➤ De begeleiding is intensief en systematisch en wordt gekenmerkt door fonologische training; oefeningen op letter-, woord-, en zinsniveau. (“van DMT naar AVI”, PRAVOO)
	6	Vaststellen van toenemende achterstand en hardnekkigheid van de leesproblemen (vermoeden van dyslexie)	Dit kan pas na 3 toetsmomenten waarop alle kaarten van de DMT zijn afgenomen. In groep 3 wordt pas bij de laatste signalering alle kaarten van de DMT afgenomen. Daarom kan er in groep 3 nog geen dyslexie worden vastgesteld.
Niveau 4 E. Diagnostiek en begeleiding door externe zorgverlener F. Vermoeden van dyslexie maar niet ernstig genoeg voor vergoed extern onderzoek en behandeling?	7	Vaststellen van ernstige, enkelvoudige dyslexie door psychodiagnostisch onderzoek	n.v.t in groep 3
	8	Gespecialiseerde dyslexiebehandeling	n.v.t. in groep 3

Overgang naar groep 4:

Indien nodig wordt tijdens de groepsbespreking een begeleidingsadvies t.b.v. groep 4 geformuleerd. Bij sprake van een doublure wordt tevens een begeleidingsadvies opgesteld.

Groep 4

Algemeen

De technische leesvaardigheid laat ook na groep 3 een grote ontwikkeling zien. Over het algemeen kunnen leerlingen in groep 4 een groot aantal woorden en zinnen foutloos verklanken. Naast het lezen in korte en klankzuivere woorden komt er nu meer aandacht voor complexere woordstructuren. Bovendien doorzien de leerlingen steeds sneller de relaties tussen lettertekens, spraakklanken en woorden. Hoogfrequente woorden en korte woorden zullen sneller worden gelezen dan laagfrequente woorden en lange woorden. Het aanvankelijk technisch lezen gaat op deze wijze geleidelijk over in voortgezet technisch lezen.

Hoewel technisch lezen in groep 4 nog veel aandacht nodig heeft, is er in het leesonderwijs sprake van een zekere verschuiving naar begrijpend lezen. Vanaf groep 4 wordt gewerkt met een methode voor begrijpend lezen. Technisch en begrijpend lezen gaan hand in hand en een goed leesbegrip bevordert het technisch lezen. Als leerlingen weten hoe zij gebruik kunnen maken van de betekenis (context) en zinsbouw (syntax) zullen zij teksten gemakkelijker ontsleutelen en begrijpen. Leerlingen kunnen dan bijvoorbeeld betekenisvolle woordgroepen binnen de regel herkennen (bijvoorbeeld: 'op het dak', 'tegen een boom').

Naast het technisch kunnen ontsleutelen en begrijpen van een tekst met behulp van een scala aan vaardigheden en strategieën spelen ook affectieve en sociale aspecten een rol bij het lezen van een tekst. Dit is vooral van belang wanneer de leesmotivatie in het geding is. Bij een verhalende tekst die de leerling aanspreekt, zal hij zich inleven in de gevoelens, stemmingen en motieven van de hoofdpersoon. Ook informatieve teksten gaan meer leven bij de lezer als de tekst bijvoorbeeld gaat over een land waar hijzelf een keer is geweest. Bekendheid met en interesse in het onderwerp beïnvloeden de betrokkenheid bij de tekst en het tekstbegrip.

zorgniveau	stap	Voorwaarden/ wat is er nodig?	Dit houdt in:
Niveau 1 Goed leesonderwijs in de klas	1	Kwaliteit van instructie en klassenmanagement (gebruik IGDI model) Doelgericht werken Zorgen voor een stimulerende leesomgeving Doorgaande leerlijn voor lezen en spelling is opgenomen in het groepsplan	<ul style="list-style-type: none"> ➤ de risicoleerlingen zijn in beeld n.a.v. de overdracht van groep 3 ➤ 180 min. per week leertijd voor voortgezet technisch lezen volgens Estafette en 30 min per week activiteiten rond boeken (voorlezen, andere leesvormen) in samenhang met leesbegrip en woordenschatontwikkeling. ➤ 300 min. voor taal en spelling per week volgens methode ➤ Opbrengstgericht werken met de doelen opgenomen in het groepsplan ➤ Gebruik maken van het directe instructiemodel (IGDI) waarbij de leerlingen actief kennis opnemen en deze koppelen aan wat ze al weten en zich bewust worden van hun eigen leerproces. ➤ Organisatie volgens het model van de directe instructie (IGDI)

			<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rijk aanbod van interessante teksten, zelf boeken laten kiezen, 'boekbesprekingen', stillezen, leeshoek, boekmotivatie enz.
	2	We gebruiken een goede leesmethode	Estafette wordt voor heel de groep ingezet.
	3	We maken gebruik van het leerlingvolgsysteem: afnemen van de toetsen volgens de zorgkalender en gegevens analyseren	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nov: Estafette leestoetsen, DMT bij zwakke leerlingen door RT ➤ Jan-febr: DMT en AVI ;Cito Spelling M4; Cito Begrijpend Lezen M4 ➤ April: Estafette leestoetsen, DMT bij zwakke leerlingen door RT ➤ Mei-juni: DMT en AVI ;Cito Spelling; Cito Begrijpend lezen bij alle leerlingen. ➤ Op basis van de toetsresultaten en de observaties bepaalt de leerkracht bij welke leerlingen het lees- en/of spellingonderwijs geïntensiveerd moet worden.
Niveau 2 Extra zorg in de groep door de leerkracht	4	<p>Vaststellen van potentiële uitvallers en het aanbrenge van voldoende differentiatie in de klas (extra leestijd, verlengde instructie en begeleide inoefening)</p> <p>Potentiële uitvallers bespreken met IB (leerkracht maakt een afspraak voor leerling-bespreking)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Verlengde instructie (aanpak 1: 4x 15 minuten extra) voor alle leerlingen die op lees- en/of spellinggebied zijn uitgevallen tijdens de eindsignalering in groep 3 ➤ In groep 4 wordt intensief geoefend met Estafette op woordniveau en op tekstniveau. ➤ Na ieder toetsmoment worden leerlingen ingedeeld naar niveau (aanpak 1, 2 of 3). Dit wordt in het groepsplan opgenomen (sept. / febr). Voor aanpak 1 geldt dat in november en april ook een tussenevaluatie plaatsvindt. ➤ De extra begeleiding / zorg wordt opgenomen als specifieke onderwijsbehoefte in het groepsverzicht (Parnassys, notitie SOB) ➤ Goed klassenmanagement en instructie volgens het directe instructiemodel ➤ Contact met de ouders over de voortgang (eventueel

			gesprek met IB/RT) en afstemming over het oefenen thuis
Niveau 3 Specifieke interventies ondersteund door IB en RT	5	Vaststellen van leerlingen met ernstige leesproblemen het bieden van extra leesbegeleiding door RT (individueel/ klein groepje)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Als interventie op zorgniveau 2 onvoldoende resultaat oplevert (D/E niveau bij de DMT en/of AVI en/of spelling), dan komt de leerling in zorgniveau 3, waarbij hij/zij per week 30 min extra begeleiding krijgt naast de lees- en spellingles op niveau 2. Dit gebeurt in een klein groepje van max 2-4 leerlingen. Er wordt een individueel handlingsplan opgesteld in Parnassys door RT. Dit wordt besproken met ouders (leerkrachten en IB) ➤ De extra zorg vanuit aanpak 1 wordt vastgelegd in het groepsplan. ➤ De begeleiding is intensief en systematisch en wordt gekenmerkt door fonologische training; oefeningen op letter-, woord-, en zinsniveau. Er wordt remediërend materiaal gebruikt en extra instructie ingezet (Ralfi, oefenmap "van DMT naar AVI", PRAVOO) ➤ Door de IB-er/RT-er kan verdiepende diagnostiek worden uitgevoerd d.m.v. afname DTLAS* of D.S.T-NL.** ➤ Leerlingen die in groep 3 met Bouw! werkten en dit nog niet hebben afgerond, maken dat vanaf start groep 4 af.
	6	Vaststellen van toenemende achterstand en hardnekkigheid van de leesproblemen (vermoeden van dyslexie)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dit kan pas worden vastgesteld na 3 toetsmomenten waarop alle kaarten van de DMT zijn afgenomen en de Cito spellingtoetsen. Voor deze risicoleerlingen geldt dat ook een tussenmeting in november of april mee genomen mag worden in deze beoordeling. ➤ In groep 4 zijn er na de toetsperiode in jan/febr 3 toetsmomenten geweest. Als een leerling gedurende

			<p>2 aaneengesloten periodes van 12 weken in groep 4 extra begeleiding heeft gehad op zorgniveau 3 (dus aanpak 1 in de klas en RT) en toch nog E/V-scores heeft voor DMT (gemiddelde van de 3 kaarten) behorende tot de 10% zwakste lezers óf D-scores op de DMT (zwakste 16%) én E-scores op spelling (zwakste 10%) dan kan de leerling worden aangemeld bij de CVTL voor verder vergoed onderzoek.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Na afgifte van een positief advies door CVTL kunnen ouders beschikking regelen via de gemeente en kiezen ouders zelf het zorginstituut. (info via de school); ➤ De intern begeleider zorgt met de leerkrachten en RT voor een leesdossier (beschrijving lees- en/of spellingproblematiek; toetsuitslagen; hulpplannen; geen andere stoornissen aanwezig bij de leerling) Ouders vullen een vragenlijst in.
<p>Niveau 4 A. Diagnostiek en begeleiding door externe zorgverlener B. Vermoeden van dyslexie maar niet ernstig genoeg voor vergoed extern onderzoek en behandeling?</p>	7	Vaststellen van ernstige, enkelvoudige dyslexie door psychodiagnostisch onderzoek	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Onderzoek bij een gespecialiseerde praktijk. Uitslag kan verschillend zijn: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Geen dyslexie ✓ Wel dyslexie, maar niet ernstig genoeg voor behandeling. (onderzoek wordt vergoed; behandeling niet) ✓ Ernstige enkelvoudige dyslexie; vergoeding onderzoek en behandeling.
	8	Gespecialiseerde dyslexiebehandeling	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Behandeling door externe specialist; is mogelijk onder schooltijd. ➤ Afstemming met school over de methodes, aanpak en speciale onderwijsbehoeften. ➤ Begeleiding op school in zorgniveau 2 (Estafette aanpak 1, 4 x 15 min extra leestijd), eventueel extra ondersteuning RT i.o.m. IB

			<ul style="list-style-type: none"> ➤ Oefenen gebeurt hoofdzakelijk thuis; indien het organisatorisch mogelijk is kan er op school geoeft worden.
<p>Niveau 5 Dyslexie is vastgesteld: de leerling heeft een dyslexieverklaring</p>			<ul style="list-style-type: none"> ➤ Begeleiding op school in zorgniveau 2 (Estafette aanpak 1, 4 x 15 min extra leestijd), eventueel extra ondersteuning RT i.o.m. IB ➤ Zorg en begeleiding wordt vastgelegd in het groepsplan ➤ In Parnassys wordt bij specifieke onderwijsbehoeften genoteerd dat dyslexie is vastgesteld. ➤ Dispensatie/ compensatie in overleg met IB: 'Leerlingkaart Dyslexie' wordt ingevuld met leerling-ouders en IB (geldend voor IIn groep 6-8) . Deze wordt opgenomen in Parnassys en aan begin van ieder schooljaar opnieuw vastgesteld.(zie bijlage 3)

*DTLAS: Diagnostiek van Technisch Lezen en Aanvankelijk Spellen (Struiksma, van der Leij, & Vieijra, 2009)

**D.S.T-NL.: Dyslexie Screening Test (Fawcett & Nicolson, Pearson, 2005)

Overgang naar groep 5:

Indien nodig wordt tijdens de groepsbespreking een begeleidingsadvies t.b.v. groep 5 geformuleerd. Bij sprake van een doublure wordt tevens een begeleidingsadvies opgesteld.

Groep 5 t/m 8

Algemeen

In de hogere groepen gaat de ontwikkeling in technisch lezen door, maar in een beduidend lager tempo dan in groep 3 en 4. De snelheid waarmee leerlingen de woorden herkennen neemt niet veel meer toe en ook kunnen leerlingen de meeste woorden accuraat herkennen. Hoewel de meeste leerlingen in groep 5 en 6 geen problemen meer hebben met het correct lezen van woorden, blijft het technisch lezen een belangrijk aandachtspunt. Voor het bereiken van een goed begripend leesniveau is het namelijk van belang dat leerlingen niet alleen correct, maar ook vlot geautomatiseerd kunnen lezen. De aandacht verplaatst zich steeds meer van de techniek van het lezen naar het lezen met begrip van verschillende tekstsoorten. Het vloeiend lezen van samenhangende tekst, met expressie en begrip, neemt een steeds belangrijker plaats in.

Naast het technisch kunnen ontsleutelen en begrijpen van een tekst met behulp van een scala aan vaardigheden en strategieën spelen ook affectieve en sociale aspecten een rol bij het lezen van een tekst. Dit is vooral van belang wanneer de leesmotivatie in het geding is. Bij een verhalende tekst die de leerling aanspreekt, zal hij zich inleven in de gevoelens, stemmingen en motieven van de hoofdpersoon. Ook informatieve teksten gaan meer leven bij de lezer als de tekst bijvoorbeeld gaat over een land waar hijzelf een keer is geweest. Bekendheid met en interesse in het onderwerp beïnvloeden de betrokkenheid bij de tekst en het tekstbegrip.

Ook de interesse en het inzicht in het belang van lezen en schrijven nemen toe. Leerlingen gaan het persoonlijk en maatschappelijk belang van goed kunnen lezen en spellen steeds sterker ervaren en ze krijgen steeds beter inzicht in welke informatiebronnen ze kunnen gebruiken om hun kennis over de wereld te vergroten. Het uiteindelijke doel van lees- en spellingonderwijs is dat alle leerlingen aan het eind van de basisschool geschreven taal kunnen en willen gebruiken om informatie te verwerven om zo hun intellectuele mogelijkheden verder uit te breiden.

zorgniveau	stap	Voorwaarden/ wat is er nodig?	Dit houdt in:
Niveau 1 Goed leesonderwijs in de klas	1	Kwaliteit van instructie en klassenmanagement (gebruik IGDI model) Doelgericht werken Zorgen voor een stimulerende leesomgeving Doorgaande leerlijn voor lezen en spelling is opgenomen in het groepsplan	<ul style="list-style-type: none"> ➤ de risicoleerlingen zijn in beeld n.a.v. de overdracht van groep 4 (5,6,7) ➤ In groep 5 150 min. per week leertijd voor voortgezet technisch lezen volgens Estafette. In groep 6 is dit 90 minuten en in groep 7 en 8 60 minuten. Daarnaast 30 min per week activiteiten rond boeken (voorlezen, andere leesvormen) in samenhang met leesbegrip en woordenschat-ontwikkeling (zie urentabel) ➤ In groep 5, 6, 7 en 8 240 min. voor taal en spelling per week volgens methode (zie urentabel) ➤ Huiswerk wordt ingezet voor extra oefening ➤ Opbrengstgericht werken met de doelen opgenomen in het groepsplan ➤ Gebruik maken van het directe instructiemodel (IGDI) waarbij de leerlingen

			<p>actief kennis opnemen en deze koppelen aan wat ze al weten + zich bewust worden van hun eigen leerproces.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Organisatie volgens het model van de directe instructie (IGDI) ➤ Rijk aanbod van interessante teksten, zelf boeken laten kiezen, 'boekbesprekingen', stillezen, boekmotivatie enz.
	2	We gebruiken een goede leesmethode	Estafette wordt voor heel de groep ingezet.
	3	We maken gebruik van het leerlingvolgsysteem: afnemen van de toetsen volgens de zorgkalender en gegevens analyseren	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nov: Estafette leestoetsen, DMT bij zwakke leerlingen door RT. Groep 8 Cito spelling en Cito begrijpend lezen ➤ Jan-febr groep 5/6/7/8: DMT en AVI ; groep 5/6/7/ Cito Spelling ; Cito Begrijpend Lezen ➤ April gr 5/6/7 : Estafette leestoetsen, DMT bij zwakke leerlingen door RT ➤ Mei-juni gr 5/6/7: DMT en AVI ;Cito Spelling; Cito Begrijpend lezen bij alle leerlingen. ➤ Op basis van de toetsresultaten en de observaties bepaalt de leerkracht bij welke leerlingen het lees- en/of spellingonderwijs geïntensiveerd moet worden.
Niveau 2 Extra zorg in de groep door de leerkracht	4	<p>Vaststellen van potentiële uitvallers en het aanbrengen van voldoende differentiatie in de klas (extra leestijd, verlengde instructie en begeleidde inoefening)</p> <p>Potentiële uitvallers bespreken met IB (leerkracht maakt een afspraak voor het spreekuur, groepsbespreking en/of leerlingbespreking)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Verlengde instructie (aanpak 1) voor alle leerlingen die op lees- en/of spellinggebied zijn uitgevallen tijdens de eindtoetsing in groep 4/5/6/7 ➤ In de groep wordt intensief geoefend met Estafette op woordniveau en op tekstniveau. ➤ Na ieder toetsmoment worden leerlingen ingedeeld naar niveau (aanpak 1, 2 of 3). Dit wordt vastgelegd in het groepsplan (sept. / febr, gr 8 alleen september). ➤ De extra begeleiding / zorg wordt opgenomen als specifieke onderwijsbehoefte in het

			<p>groepsoverzicht (Parnassys, notitie SOB)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Goed klassenmanagement en instructie volgens het directe instructiemodel ➤ Contact met de ouders over de voortgang (eventueel gesprek met IB) en afstemming over het evt. oefenen thuis
<p>Niveau 3 Specifieke interventies ondersteund door IB en RT</p>	5	Vaststellen van leerlingen met ernstige leesproblemen het bieden van extra leesbegeleiding door RT (individueel/ klein groepje)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Als interventie op zorgniveau 2 onvoldoende resultaat oplevert (D/E niveau bij de DMT en/of AVI en/of spelling), dan komt de leerling in zorgniveau 3, waarbij hij/zij per week 30 min extra begeleiding krijgt naast de gewone lees- en spellingsles in een klein groepje van max 2-4 leerlingen. Er wordt een individueel handelingsplan opgesteld in Parnassys door RT. Dit wordt besproken met ouders (leerkrachten en IB) ➤ De extra zorg vanuit aanpak 1 wordt vastgelegd in het groepsplan. ➤ Door de IB-er/RT-er kan verdiepende diagnostiek worden uitgevoerd d.m.v. afname DTLAS* of D.S.T-NL.** ➤ De begeleiding is intensief en systematisch en wordt gekenmerkt door fonologische training; oefeningen op letter-, woord-, en zinsniveau. Er wordt remediërend materiaal gebruikt en extra instructie ingezet (Ralfi, oefenmap “van DMT naar AVI”, PRAVOO)
	6	Vaststellen van toenemende achterstand en hardnekkigheid van de leesproblemen (vermoeden van dyslexie)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dit kan pas worden vastgesteld na 3 toetsmomenten waarop alle kaarten van de DMT en de Cito spellingtoetsen zijn afgenomen. ➤ In groep 4 zijn er na de toetsperiode in jan/febr 3 toetsmomenten geweest. Als een leerling gedurende 2 aaneen gesloten periodes van 12 weken in groep 4 extra begeleiding heeft

			<p>gehad op zorgniveau 3 (dus aanpak 1 in de klas en RT) en toch nog E-scores heeft voor DMT (gemiddelde van de 3 kaarten) behorende tot de 10% zwakste lezers óf D-scores op de DMT (zwakste 16%) én E-scores op spelling (zwakste 10%) dan de leerling worden aangemeld bij de CVTL voor verder vergoed onderzoek.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Na afgifte van een positief advies door CVTL kunnen ouders beschikking regelen via de gemeente en kiezen ouders zelf het zorginstituut. (info via de school); ➤ De intern begeleider zorgt met de leerkrachten en RT voor een leesdossier (beschrijving lees- en/of spellingproblematiek; toetsuitslagen; hulpplannen; geen andere stoornissen aanwezig bij de leerling) Ouders vullen een vragenlijst in.
<p>Niveau 4</p> <p>C. Diagnostiek en begeleiding door externe zorgverlener</p> <p>D. Vermoeden van dyslexie maar niet ernstig genoeg voor vergoed extern onderzoek en behandeling?</p>	7	Vaststellen van ernstige, enkelvoudige dyslexie door psychodiagnostisch onderzoek	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Onderzoek bij een gespecialiseerde praktijk. Uitslag kan verschillend zijn: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Geen dyslexie ✓ Wel dyslexie, maar niet ernstig genoeg voor behandeling. (onderzoek wordt vergoed; behandeling niet) ✓ Ernstige enkelvoudige dyslexie; vergoeding onderzoek en behandeling.
	8	Gespecialiseerde dyslexiebehandeling	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Behandeling door externe specialist; is mogelijk onder schooltijd. ➤ Afstemming met school over de methodes e.d. ➤ Begeleiding op school in zorgniveau 2 (Estafette aanpak 1, 4 x 15 min extra leestijd), eventueel extra ondersteuning RT i.o.m. IB ➤ Oefenen gebeurt hoofdzakelijk thuis; indien het organisatorisch mogelijk is kan er op school geoefend worden.
<p>Niveau 5</p> <p>Dyslexie is vastgesteld: de</p>		Begeleiding en compensatie door de school	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Begeleiding op school in zorgniveau 2 (Estafette aanpak 1, 4 x 15 min extra

leerling heeft een dyslexieverklaring			leestijd), eventueel extra ondersteuning RT i.o.m. IB <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zorg en begeleiding wordt vastgelegd in het groepsplan ➤ In Parnassys wordt bij specifieke onderwijsbehoeften genoteerd dat dyslexie is vastgesteld. ➤ Er wordt samen met de leerling gezocht naar compensatiemogelijkheden, zodat het lees- en spellingprobleem zo min mogelijk een belemmering is bij de andere vakken. ➤ Dispensatie/ compensatie in overleg met IB (extra tijd, auditieve ondersteuning); 'Leerlingkaart Dyslexie' wordt ingevuld met leerling-ouders en IB (geldend voor IIn groep 6-8) .Deze wordt opgenomen in Parnassys en aan begin van ieder schooljaar opnieuw vastgesteld. (zie bijlage 1)
---------------------------------------	--	--	--

*DTLAS: Diagnostiek van Technisch Lezen en Aanvankelijk Spellen (Struiksma, van der Leij, & Vieijra, 2009)

**D.S.T-NL.: Dyslexie Screening Test (Fawcett & Nicolson, Pearson, 2005)

Overgang naar groep 6, 7 en 8:

Indien nodig wordt tijdens de groepsbespreking een begeleidingsadvies t.b.v. groep 6, 7 of 8 geformuleerd. Bij sprake van een doublure wordt tevens een begeleidingsadvies opgesteld.

Voor groep 8 geldt dat aandachtsgebieden in het Onderwijskundig rapport (OKR) worden genoteerd. Ouders zorgen zelf dat informatie betreffende dyslexie aan de ontvangende V.O.-school wordt doorgegeven.

6 Diagnose Dyslexie

Zoals eerder aangegeven kan een positieve indicatiestelling voor mogelijk onderzoek naar dyslexie alleen worden toegekend indien voldaan wordt aan de volgende criteria (Blomert 2006):

Technisch Lezen: de score valt binnen de zwakste 10% (3 x E of EDE niveau op DMT)

Óf

Technisch Lezen: de score behoort tot de zwakste 16% en **spellen** behoort tot de zwakste 10% (3x D(V)niveau op DMT en 3 x E niveau op CITO Spelling)

Én

Gedurende 6 maanden is er systematisch voldoende en intensieve geweest waarbij er onvoldoende vooruitgang is aangetoond. Er is dus sprake van hardnekkigheid. De school heeft een leerling dossier gemaakt waarin dit beschreven staat.

Bovenstaande formele criteria worden aangehouden om in aanmerking te komen voor vergoede diagnostiek en mogelijk voor vergoede behandeling. Men gaat uit van minimaal 3 meetmomenten, zodat de leerling minstens twee perioden begeleiding heeft gehad.

6.1 Leerlingdossier Dyslexie

Het leerlingdossier is nodig om een doorverwijzing naar onderzoek of externe zorg aan te vragen. In het leerlingdossier wordt het vermoeden van (ernstige) dyslexie onderbouwd. In het leerlingdossier wordt de geboden hulp en de opbrengst van de systematisch ingezette interventies omschreven.

Het leerlingdossier bestaat uit de volgende onderdelen:

- Basisgegevens vanuit het leerlingvolgsysteem
- Beschrijving van het lees-/spellingprobleem
- Signalering van lees-/spellingproblemen; datum, afgenomen door..., toets (criteria, score)
- Omschrijving van de extra begeleiding op zorgniveau 1, 2 en 3; doelen, duur, inhoud, organisatievorm en begeleider
- Resultaten van de extra begeleiding en gebruikte toetsen en normering
- Vaststelling toenemende achterstand ten opzichte van de normgroep, met vermelding van toetsen en normcriteria
- Argumentatie voor vermoeden van ernstige dyslexie; aantonen van didactische resistentie na geboden begeleiding van voldoende intensiteit en kwaliteit
- Indien bekend: vermelding en beschrijving van eventuele andere (leer) stoornissen (co morbiditeit)

6.2 Onderzoek dyslexie

Na aanmelding bij RSV Breda zal de CVTL op basis van de gegevens uit het leerlingdossier beoordelen of het vermoeden van dyslexie gegrond is. Als dit het geval is volgt er diagnostisch onderzoek. Ouders kunnen hun kind aanmelden bij de onderzoekspraktijk naar keuze. Indien gewenst kan school ouders hierin adviseren.

Uit de onderzoeksgegevens wordt een conclusie getrokken. Daarbij zijn diverse uitkomsten mogelijk:

1. Er is geen sprake van dyslexie, maar er is wel sprake van een (ernstig) lees- en/of spellingprobleem. Behandeling in de gezondheidszorg is niet nodig, wel extra ondersteuning thuis en op school.
2. Er is sprake van (ernstige) dyslexie en er is geen sprake van een andere problematiek die de gevolgen van dyslexie afzwakt of versterkt. Ook wel 'enkelvoudige' dyslexie genoemd. Afhankelijk van de behandelaar is behandeling in de gezondheidszorg gewenst. Als het kind ernstige enkelvoudige dyslexie heeft en voldoet aan de criteria die de verzekeraar stelt, dan worden de diagnostiek en behandeling vergoed.
3. Er is sprake van (ernstige) dyslexie, maar er is tegelijkertijd sprake van een andere problematiek die de gevolgen van dyslexie afzwakt dan wel versterkt. Behandeling in de gezondheidszorg is dan gewenst, maar deze wordt dan niet vergoed vanuit de basisverzekering.

6.3 Behandeling dyslexie

Indien geadviseerd door de specialist kiezen ouders zelf een externe dyslexiebehandelaar. Het is van belang dat ouders, school en de extern behandelaar zorgen voor een goede afstemming. Er vindt geregeld overleg plaats tussen de betrokken partijen. Soms vindt de behandeling onder schooltijd plaats. School heeft hiervoor een *document/ verlofaanvraag op structurele basis* opgesteld dat door ouders en directie van de school dient te worden ingevuld en ondertekend. Tijdens en na afronding van de behandeling krijgt een leerling, indien nodig, nog extra begeleiding van de remedial teacher.

7. Compensatie / dispensatie

Als de leerling een dyslexieverklaring heeft (vanaf niveau 5) zijn de onderstaande compenserende en dispenserende maatregelen mogelijk. Niet iedere leerling is gebaat bij dezelfde ondersteuning. Daarom wordt per leerling bekeken wat nodig is. Dit gebeurt in overleg met de ouders, de leerkracht, het kind en de interne begeleider. Deze afspraken worden vastgelegd in de Afsprakenkaart Dyslexie en aan de start van ieder schooljaar herzien, indien nodig (zie bijlage 3).

- Auditieve ondersteuning:
Op onze school bieden de methodes van de zaakvakken en begrijpend lezen auditieve ondersteuning aan de leerling die dat nodig heeft.
De leerling met E.E.D. (behorende bij de 4% zwakst presterende leerlingen op lezen en/ of spelling) die volledig auditieve ondersteuning nodig heeft, wordt het programma Into Words ingezet. Dit gebeurt altijd in overleg met de IB-er (zie bijlage 4)
- Aanpassingen m.b.t Cito toetsen
  - Algemeen
Voor de LVS-toetsen - met uitzondering van de toetsen op het gebied van technisch lezen - zijn de volgende aanpassingen mogelijk:
    - Extra afnametijd
    - Toets in meerdere delen afnemen (bijvoorbeeld in drie of vier keer, in plaats van twee keer)
    - Vergroten van de teksten van A4 naar A3

- Gebruik maken van auditieve ondersteuning m.u.v. CITO Begrijpend Lezen

• Spelling

Bij de toets Spelling is naast de algemene aanpassingen nog de volgende aanpassing mogelijk:

- In groep 5 kan ervoor gekozen worden om standaard – dus ongeacht de toets score op de startmodule – vervolgmodule 1 (dictee) af te nemen bij leerlingen met dyslexie in plaats van vervolgmodule 2 (meerkeuze).

• Rekenen-Wiskunde

Bij de toetsen Rekenen-Wiskunde is naast de algemene aanpassingen nog de volgende aanpassing mogelijk:

- Ook in de hogere groepen kunt u de teksten voorlezen aan leerlingen met dyslexie, zoals dit standaard gebeurt bij de toetsen voor groep 3 en 4.

○

➤ Aanpassingen m.b.t. methodetoetsen

- Extra afnametijd
- Toets in meerdere delen afnemen (bijvoorbeeld in drie of vier keer, in plaats van twee keer)
- Vergroten van de teksten van A4 naar A3
- Gebruik maken van auditieve ondersteuning

○

➤ Aanvullend:

- Opdrachten die niet met spelling te maken hebben worden alleen beoordeeld op inhoud.
- Herhalingsfouten (spelling) worden als één fout gerekend.
- Bij dictee mag leerling gebruik maken van extra verbeterende.
- Bij Engels wordt apart spellingcijfer gehanteerd.
- Schriftelijke opdrachten worden beperkt door het gebruik van de computer.
- Stelopdrachten mogen in overleg korter zijn.
- Bij werkstukken, boekverslagen etc. mag de leerling gebruikmaken van spellingcontrole op de computer.
- De leerling mag altijd een woordenboek gebruik, m.u.v. woordenschattoetsen.

➤ Hulpmiddelen en aanpassingen bij de **Centrale Eindtoets (groep 8)**:

- De leerling maakt gebruik van een aangepaste versie op onderwijsbehoefte:
  - audio, voor onder andere leerlingen met een leesbeperking (dyslexie)
  - een pdf geschikt voor tekst-naar-spraak-software. De pdf is geschikt voor de meeste spraaksynthesesoftware.
  - Vergrote versie van de opgavenboekjes - op A3 formaat - en in zwart-wit uitvoering. De vergrote versie bevordert de woordherkenning en de leerlingen worden niet door de kleuren afgeleid.

Overige aanpassingen:

- Extra tijd om de toets te maken
- Gebruikmaken van markeerstift om bijvoorbeeld een woord of bij een regelverwijzing, enkele regels te markeren

7.1 Ondersteuning bij Begrijpend lezen

Een veel gestelde vraag is: *Waarom mogen de toetsen Begrijpend lezen uit het Cito Volgsysteem primair onderwijs niet voorgelezen worden en is er wel een auditieve versie van het onderdeel Begrijpend lezen in de Eindtoets en de Entreetoets?*

Bij de toetsen Begrijpend lezen is er bewust voor gekozen geen gesproken versie uit te brengen. Het doel van deze toetsen is het vaststellen hoe goed kinderen geschreven teksten kunnen begrijpen. Als we de toetsen zouden voorlezen, meet de toets niet meer zuiver begrijpend lezen.

Een belangrijk doel van de Eindtoets Basisonderwijs is het geven van een onafhankelijk advies voor het best passende brugklatype in het voortgezet onderwijs. Omdat leerlingen met een dyslexieverklaring veelal ook in het voortgezet onderwijs gebruik mogen maken van hulpmiddelen bij het studeren en lezen van teksten, is het gebruik hiervan toegestaan bij de Eindtoets. Dat betekent wel dat de meting van Begrijpend lezen voor leerlingen met dyslexie geen zuivere meting is van de begrijpende leesvaardigheid.

Bijlagen:

- Bijlage 1 Checklist Risicofactoren kleuters behorende bij de Kijk!
- Bijlage 2 Leerlingkaart Dyslexie
- Bijlage 3 Auditief Ondersteuningsprogramma "Into Words"

Bijlage 1: **Checklist Signalen vroegonderkenning dyslexie vanuit Kijk!**

Naam kind:	Datum:
Naam leraar:	Schooljaar:
Checklist signalen vroegonderkenning dyslexie	
1. Erfelijkheid	☐ In de familie is sprake van dyslexie
2. Klankaspect	Er zijn problemen met: ☐ het horen van kleine klankverschillen tussen woorden en klanken; ☐ rijmen ☐ het samenvoegen van klanken en klankgroepen (aud. synthese) ☐ de vorming en verbuiging van gesproken woorden ☐ het voeren van gesprekjes ☐ woordvinding of woordenschat ☐ het nazeggen van woorden en zinnen ☐ het begrip van gesproken taal ☐ het leren van versjes ☐ articulatie.
3. Willekeurige koppelingen	Er zijn problemen met de inprenting van: ☐ namen en kleuren ☐ rechts en links ☐ dagen van de week ☐ klok-kijkafspraken ☐ versjes en rijmpjes ☐ namen van de kinderen ☐ benamingen als: onder, boven, vandaag, gisteren.
4. Toepassing van koppelingen	Er zijn problemen met: ☐ het opzeggen van de telrij tijdens het aanwijzen van voorwerpen ☐ het noemen van de dagen van de week in een gesprekje ☐ het vlot opsteken van bijvoorbeeld linker- of rechterhand tijdens een bewegingsspelletje ☐ de herkenning van een letter uit de eigen naam in een ander woord.
5. Belangstelling geschreven/ gesproken woord	☐ Houdt er niet van om voorgelezen te worden. ☐ Pakt niet uit zichzelf naar een (prenten)boekje. ☐ Weinig interesse in letters, geschreven woorden of het schrijven van eigen naam.

Bijlage 2:

Leerlingkaart dyslexie

Afsprakenkaart van

Deze kaart gaat in per: .....

(geldig tot nieuwe afspraken gemaakt worden tussen leerling, leerkracht, ouders en IB-er)

Voor mij is geregeld: (alleen de aangekruiste aanpassingen gelden)

Toetsen Algemeen:	☐	Ik krijg geen tijdsdruk bij het maken van toetsen
	☐	De volgende toetsen mag ik (geheel of gedeeltelijk) mondeling of op de computer doen: <ul style="list-style-type: none"> • Topo- & Aardrijkskundetoetsen • Geschiedenis • Natuurkunde • Taal • Engels
	☐	Bij werkstukken mag ik op pc gebruik maken van spellingcontrole in Word of Into Words.
	☐	
Lezen:	☐	Ik krijg vergrote teksten bij toetsen als ik dat wil
	☐	Ik krijg auditieve ondersteuning bij teksten bij zaakvakken en/of toetsen (m.u.v. CITO Begrijpend Lezen)
	☐	Ik hoef niet onvoorbereid hardop te lezen
Spelling:	☐	Opdrachten die niets met spelling te maken hebben worden alleen beoordeeld op inhoud
	☐	Herhalingsfouten worden als één fout gerekend
	☐	Ik mag bij dictees gebruik maken van een extra verbeteronde
	☐	Bij Engels worden aparte spellingcijfers gehanteerd; spelling telt niet mee in andere onderdelen.
Taal:	☐	Schriftelijke opdrachten worden beperkt door gebruik pc
	☐	Ik maak de helft van de taalopdrachten schriftelijk, de rest evt. mondeling
Materiaalgebruik:	☐	Stelopdrachten mogen in overleg korter zijn
	☐	Ik mag altijd een woordenboek gebruiken, behalve bij Woordenschattoetsen

Handtekening leerling:

Handtekening ouders:

handtekening IB-er:

Bijlage 3: **Into Words**

Of een leerling gebruik mag maken van Into Words gebeurt altijd in overleg met de Intern Begeleider of dyslexiespecialist en wordt per leerling steeds apart bekeken. Beoordeeld wordt of het noodzakelijk is voor het volgen van de lesstof en het halen van het lesdoel. Het gebruik van Into Words moet tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van de leerling.

Het voordeel van het auditief ondersteuningsprogramma is dat de leerling de tekst zelf niet eerst hoeft te lezen en zich kan focussen op andere taken, zoals het begrijpen van de tekst en het maken van een opdracht. Denk hierbij aan begrijpend lezen en de zaakvakken. Doordat de leerling nu zelf minder actief leest dient men alert te blijven op het technisch leesniveau van deze leerling. Dit kan dalen als er minder leestijd wordt ingezet.

In overleg met ouders wordt evt. overgegaan tot aanschaf eigen laptop voor de leerling. Ouders bekostigen de laptop. School schaft het programma voor de leerling aan.

Criteria m.b.t. inzet Into Words

- De leerling beschikt over dyslexieverklaring E.E.D.
- Het programma wordt pas ingezet, wanneer een eventueel behandeltraject Dyslexie door de behandelaar is beëindigd
- Het programma wordt alleen ingezet in de groepen 7 en 8
- Het programma wordt ingezet bij vakken waarbij grote stukken tekst begrepen en gelezen moeten worden